

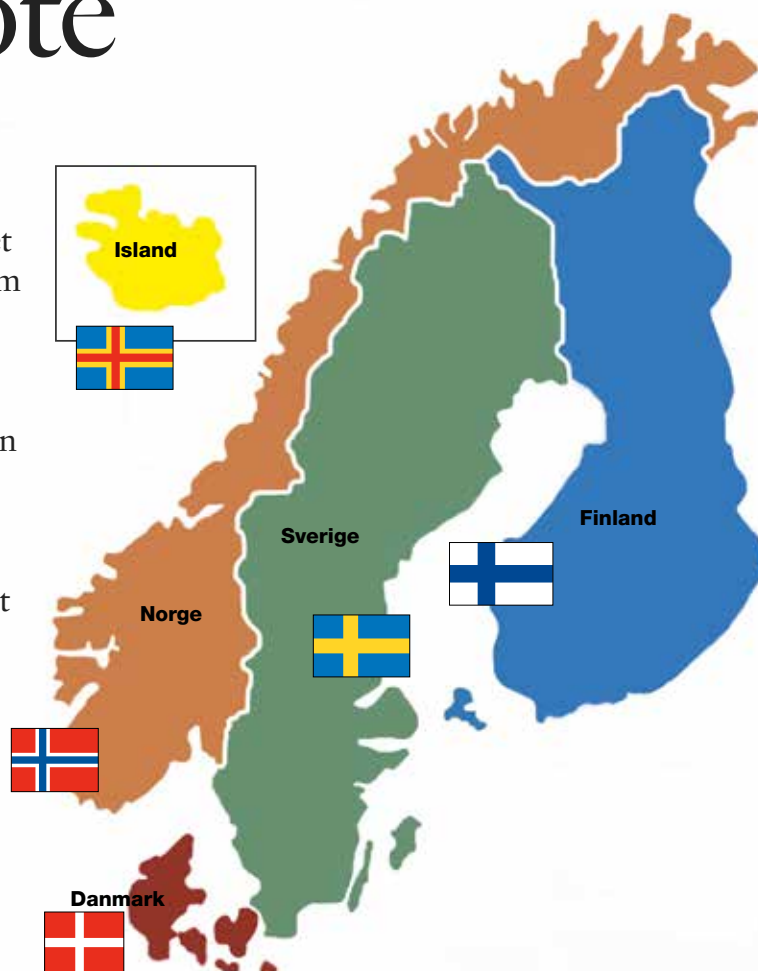

Nordiskt möte

I oktober 2019 träffades i Stockholm, på Ersta Diakoni Konferens och Hotell, under två dagar ett antal personer från de fem nordiska länderna för att utbyta erfarenheter över ämnet dödshjälp och eutanasi. RTVD's styrelsemedlem Rolf Ahlzén hade en del problem att vara sammankallade och att hitta några personer från varje land. Till slut kom dock 2 personer från Island, 2 från Finland, 2 från Norge, 1 från Danmark och 8 från Sverige. Efter intensiva dagar med mycket utbyte av information kom vi fram till att mötet varit givande och att vi gärna ses igen nästa höst. Finland erbjöd sig att då vara värd. RTVD bad slutligen deltagarna att ställa samman en allmän, kort redogörelse för ungefär var man står just nu i sitt land i arbetet för en bättre död. Här följer fyra inlägg, inskickade av representanterna för Island, Norge, Finland och Danmark. ■

Översättning från engelska B. Hasselmark

Notera att ordet *eutanasi* används olika i de fem länderna. Det b inte automatiskt den slags dödshjälp där läkaren ger en dödand injektion, utan kan även innefatta s k assisterat suicid (AS).

Situationen i Island

Jag är glad att vara här på detta nordiska möte om Vår Rätt till en Värdig Död. Det började för några år sedan, då jag blev bekant med personer, som numera är mina kolleger och styrelseledammöter i vår förening *Lifsvirðing* – ordet betyder »Respekt för Livet«.

Det var bland andra Ingrid Kuhlman, nu vår ordförande. Hon kommer från Nederländerna. Det var även Sylviane Lecoultre, som är här med mig idag, som kommer från Schweiz. De har båda gått igenom den svåra uppgiften att stå vid sidan om en kär närstående i samband med dennes livs avslut. Ingrids far var den förste i Nederländerna 2002 som där fick använda den nya lagstiftningen som möjliggjorde assisterat suicid.

2015 genomförde Humanisterna – the Ethical Humanist Society – på Island en undersökning om islänningarnas livsbetingelser, den innehöll 18 frågor. Jag var då deras första ordförande. Som etiker och humanist var jag också engagerad i frågor om rätten att dö och hade talat för det inom humanistorganisationen. Man enades om att lägga till en fråga om islänningarna var för eller emot rätten att dö. Det var svårt att formulera frågorna men vi lyckades tydliggöra det hela.

Resultatet var fantastiskt och det kom inte bara som en överraskning för oss utan förvånade hela samhället. Det gav

fortsättning på s. 2

Situationen i Island

fortsättning från s. 1

upphov till en stor mediabevakning som fortfarande pågår.

Vi konstaterade att 74,9% av islänningarna stöder rätten till sin död, medan 7,1% var emot och 18% inte tog ställning. Vi planerade då en ny undersökning inom några månader.

En väldig diskussion startade om människors grundläggande rätt att fatta beslut över sitt eget livs avslut. En grupp personer beslutade att starta en förening för rätten till sin död i det isländska samhället. Den tillkom den 26 januari 2017 och idag är vi 195 medlemmar. Den årliga medlemsavgiften är Euro 33, (ca 350 kr). En stor del av våra medlemmar är över 60 år. Vi har vidare ca 3000 följare på vår Facebook-sida.

Sedan starten har vi haft ett mycket givande besök av den holländske läkaren Rob Jonquière, huvudperson inom Världsfederationen för organisationerna som kämpar för människans rätt att dö. Vi arrangerade offentliga möten i Reykjavik och staden Akureyri i norr. Vi ordnade även ett möte i parlamentet, vilket var uppmuntrande då 10 av 63 ledamöter kom dit. Vi har också träffat det isländska Läkarförbundet samt representanter för de funktionshindrades organisation, m fl andra möten. Vi har varit på separata möten med hälsoministern och hälsodirektören.

I september 2018 ordnade vi en konferens med två utländska och två inhemska debattörer över frågan »Eutanasi och palliativ vård – fullständigt motstånd eller som delar i livets slut?« Vi har bjudit våra medlemmar och andra intresserade på filmvisning vid två tillfällen. Först en intressant dokumentär »Right to die« från Nederländerna. Den handlar om legaliseringen av eutanasi år 2002. Under 2019 visade vi dokumentären »Endgame« som fick Oscarsutmärkelse i genren »Documentary Short Subject«. Våra styrelsemedlemmar har varit aktiva med att skriva artiklar för tidningarna och har också blivit inbjudna till intervjuer.

2017 lade man fram förslag i parlamentet – det har gjorts

igen två gånger. Vi har föreslagit Hälsoministeriet att samla information om dödshjälp och självmord och att genomföra en undersökning hos sjukvårdspersonal om deras inställning till eutanasi. Tilläggas bör att en tidigare utvärdering hos läkare visat en negativ inställning till eutanasi.

Några veckor senare inkom en ny rapport från Island

»Lifsvirding« har genomfört en ny undersökning med frågor.

Den första frågan gällde islänningarnas åsikt till assisterat suicid (AS).

77,7 % stöder detta (74,5 % år 2015)

6,8 % är emot (7,1 % år 2015)

15,4 % tar inte ställning (18 % år 2015)

Nästa fråga gällde bara de som motsäger sig AS (6,8 % av det totala) eftersom vi ville få mer information om varför deras oro ligger.

30,7% motsätter sig AS på grund av risk för missbruk.

23,5% sa att AS inte ingår i läkarens etiska och yrkesmässiga arbetsområde.

21,7% sa att den palliativa vården kan klara av lidandet, osv.

20,4% sa att AS gick emot deras etiska värderingar.

3,6% sa att AS gick emot deras religiösa tro.

Vår tredje fråga handlade om vilken metod för AS som borde användas i Island.

46,8% stöder eutanasi.

19,7 % stöder den metod som används i Schweiz.

6,8% stöder Oregon-metoden.

26,7% väljer att inte svara på frågan. ■

Bjarni Jónsson

Reykjavik / okt-dec 2019

Situationen i Norge

Den norska föreningen grundades 1977 under namnet »Landsforeningen Mitt Livstestamente« och ändrade år 2000 sitt namn till »Foreningen Retten til en verdig død». Dess mål innebär:

- at dødssyke mennesker så langt det er mulig skal få en human, meningsfylt og verdig avslutning på livet,
- økt utbredelse og respekt for Livstestamentet, og for at det for øvrig etterleves i overensstemmelse med Lov om Pasientrettigheter;
- at loven endres slik at uhelbredelig syke mennesker i terminalfasen, med store lidelser og/eller hjelpeløshet, skal kunne få bistand til å avslutte livet dersom de utvetydig ønsker det og kontrollkriterier er ivaretatt.

Man har haft ca 3000 medlemmar under de senare åren. Alla medlemmar får ett livstestamente (livsslutsdirektiv). Detta accepteras inte som ett juridiskt dokument. Läkarna kan följa patienternas önskemål, men kan åsidosätta det om osäkerhet råder beträffande eventuell press från släktingar. Det kan föras in i journalen, men det måste göras av läkare och det måste förnyas varje år. Vi hoppas få se detta direktiv som ett lagligt dokument inom ett eller två år.

Situationen i Norge

fortsättning på s. 8

Redaktörens rader

Hej – alla trofasta RTVD-medlemmar,

Vågar man säga det? Men jo, jag tycker nog ändå att det pratas mer nu för tiden även om våra viktiga områden; – dödshjälp och livets avslut – ute bland gemene man. Jag känner en skillnad när jag tar upp våra frågor ute bland »vanligt folk«. Förr kunde jag bli nästan avsnäat med »Sån't där skall

man väl inte prata om!« eller »Det ger så tråkig stämning.« – Nu för tiden kan det inte sällan låta lite annorlunda om jag nämner att jag är »aktiv i föreningen RTVD«. Personen ser lite villrådig ut – ja, jag förstår att denna förkortning är tämligen okänd – och jag förklarar då vad bokstäverna står för. Han/hon ser mig nu med förnyat intresse in i ögonen och säger med uppenbar uppmärksamhet: »Ja men det där är verkligen viktiga saker...« Sedan får jag berätta en hel del om vår förening och samtalet slutar i att vi är överens om att det är så fel att detta ämne bör anses som – eller har ansetts som tabu. Alla dör ju trots allt till slut och ingen vet på förhand hur man dör – lugnt och stilla eller efter ett långt och onödigt lidande.

Onödigt lidande?

Ja – ni läste rätt – »ett onödigt lidande«. Några tusen personer, kanske 2000–4000 dör nämligen i vårt land efter en kortare eller längre tids onödigt lidande. Var får jag siffrorna här ifrån? Jo, de tar jag efter jämförelse med länder som Holland och Schweiz – där sjukvård, palliativ vård, sjukförsäkring, religionens inverkan samt folkets karaktär i stort sett kan jämföras med det svenska – men där deras lagar tillåter ungefär så här många personer (per capita) att slippa ifrån svårt lidande när inget hopp om bättring längre återstår före döden. Vi borde verkligen vara lika humanitära i Sverige!

Årsmötet

Till vårt årsmöte 2020 – se kallelsen i denna Bulletin – har RTVD inbjudit dr Erika Preisig, som leder organisationen

Life Circle i Basel, Schweiz. Denna förening kan, vid sidan av Dignitas och Pegasos, ta emot även icke-schweizare för att på plats få dödshjälp, AS (assisterat suicid), om de i allt motsvarar villkoren i den schweiziska lagen. Föredraget blir på engelska men, precis som förra året, har vi en tolk där på plats. Välkommen att även ta med en vän som kanske (ännu) inte är medlem!

Almedalen

Förra sommaren fanns RTVD med för första gången i Almedalen. Resultatet var mycket positivt och framför allt intressant och de inspelade delarna har i efterhand kunnat ses och höras via länkar på vår hemsida. Vi kommer därför att vara med i år igen!

Testamentera

Du som uppskattar att RTVD finns, och som tänker på att skriva ditt testamente snart – tänk då också på alla andra som, liksom du själv vill se att vår död skall få ett värdigt avslut. Skriv att det ur dödsboet måtte utgå till Riksföreningen Rätten Till en Värdig Död – pg 56682-8 – en av dig vald summa. Vi är helt beroende av våra medlemsavgifter och enstaka gåvor för vårt arbete.

Arbeta för RTVD

Det är dags nu, strax före ett årsmöte, att anmäla till Valberedningen – dig själv om du känner att du skulle kunna göra en insats – eller en vän som är väl insatt i våra ärenden. Maila eller ring till Valberedningens sammankallande Stellan Welin, s.welin@telia.com eller tel 0701-423 547. Läs mer på vår hemsida www.rtv.d.nu under flikarna »Om RTVD« och där vidare under »Arbeta i styrelsen« och »Förtroendeuppdrag«.

Vår tidskrift Bulletinen

Du som vill se tidigare nummer av vår tidskrift Bulletinen, ni hittar dem på RTVD's hemsida – www.rtv.d.nu. Därefter under fliken »Om RTVD« och »Bulletinen«.

Med vänlig hälsning,

Som vanligt lämnar jag mitt tel nr och min mailadress här, om du skulle ha någon väldigt speciell fråga att prata om. ■

Berit Hasselmark

tel 08-612 24 71

berithass@outlook.com

”När vi förvägrar döende människor rätten att dö med värdighet, så misslyckas vi med att visa den medkänsla som ligger i hjärtat av kristna värderingar.”

Ärkebiskop Desmond Tutu, Washington Post, 2016

Att bestämma själv

RTVD • RÄTTEN TILL EN VÄRDIG DÖD

Kallelse till årsmötet 2020

Lördagen den 25 april – med start kl 12.30

i riksföreningen Rätten Till en Värdig Död/RTVD

i ABF's lokaler, Katasalen, Sveavägen 41, Stockholm – T-bana Rådmanngatan

Ingen föransökan behövs.

Till första delen är allmänheten välkommen. Ingen kostnad.

Tag gärna med Dig en vän som visat intresse för våra frågor!

Kl 12.30

Dr Erika Preisig ger en öppen föreläsning om sitt arbete med dödshjälp i organisationen LifeCircle i Schweiz

På engelska med tolkning till svenska. – Tillfälle till frågor

Kl 14.00 Medlemmarna bjuds på kaffe/te och något tilltugg

Kl 14.30 Stadgeenliga årsmötesförhandlingar. Kl 16.00 slut

Välkommen!

Årsmöteshandlingar på hemsidan www.rtv.d.nu/ under "Om RTVD"

Motioner till årsmötet skall vara inkomna till vice ordf Berit Hasselmark,

Sveavägen 112,3 tr, 113 50 Stockholm – eller per e-post till info@rtvd.nu – senast 28 mars

RTVD – Riksföreningen Rätten Till en Värdig Död

Styrelse m fl:

Ordf. Staffan Bergström,

staffan.bergstroem@gmail.com

Berit Hasselmark, tel 08-6122471

berithass@outlook.com

Ann-Charlotte Ladan, anncharlotteladan@me.com

Jonas Syrén, jonas.syren@gmail.com

Johan Hultberg, johan.hultberg@moderaterna.se

I-L Sangregorio, ingalisa.sangregorio@gmail.com

Margareta Sanner, tel 018-54 2027

Rolf Ahlzen, ahlzenrolf@gmail.com

Gunnar Hagberg, tel 0470-818 21

Staffan Danielsson, tel 0703-228199

Björn Ulvaeus

Gunlög Marnell

Filip Wahlberg

David Mesch

Henrik Amnéus

Richard Murray, revisor

Ellis Wohlner, internrevisor

Stellan Welin, valberedning

Hemsida: www.rtv.d.nu

För allmänna frågor om RTVD:

tel 076-808 59 72 (tel svarare)

eller e-posta info@rtvd.nu

Medlemsavgift 200 kr/pers/år

För medlemskap, ring 08 1215 1315

eller e-posta medlem@rtvd.nu

och be om inbetalningsavi

För gåvor: plusgiro nr 56682-8

Tryck: TMG, Stockholm

Layout: Bokstaven AB

Ansvaret för innehållet i Bulletinen står undertecknaren för

LÄSARBREV

Det kom ett brev med posten från Barbro Lindgren, välkänd och folkkär poet och författare. Vi har haft kontakt med denna RTVD-medlem förut och även fått publicera några av hennes dikter. Det är säkert vanligt att äldre personer med olika åkommor tänker på döden, som Barbro gör här.
Tack Barbro, för att du delar med dig så här öppet!
/Berit

Oktober 2019
Hallå – det börjar bli bråttom! Ja, inte bara för mig, utan för hela världen! Men nu tänker jag bara för mig själv.
För några år sedan blev jag dålig, hade ständig värk och tänkte mer och mer på döden. Det har jag i och för sig gjort i hela livet, men nu var det annorlunda.
Efter något halvår

opererades jag för cancer i magen, men värken upphörde inte, morfinet hade ingen verkan och månaderna gick. Med ständig värk i år efter år blir till sist döden en tröst att se fram emot.

Efter att ha provat olika mediciner, fick jag till sist en som dämpade värken. Men bara för en tid, för med nervvärk, som det visade sig att jag hade, vänjer sig efter en tid kroppen, och verkan uteblir. Man kan nog säga att jag fått ett genrep inför döden, och det känns bra.

Men jag känner också, att jag inte står ut med hur mycket värk som helst. Och när den dagen kommer, ska jag självklart få hjälp att somna in lugnt och stilla – det har jag redan blivit lovad! Konstigt att det ska ta sån tid att begripa en så självklar sak!

Även gamla, utan värk, som har tröttnat på att leva, ska förstås också få hjälp att dö. ■

Vänliga hälsningar / Babro Lindgren

PS – Någon begravning ska jag inte ha – det är alldeles för sorgligt! Däremot en glad fest med god mat och dyrt vin! – DS

Lovsång till det sluttande planet

Det sluttande planet är ett välkänt begrepp för alla som intresserar sig för dödshjälpsfrågan. Motståndare brukar slänga fram det när sakargumenten tryter: »Det du förespråkar må låta vettigt, men så fort vi börjar tillåta dödshjälp i någon form hamnar vi på ett sluttande plan som leder till Förintelsen«, typ. Det är intellektuellt ohederligt och tröttsamt att höra på, men det finns ett knep för att stå ut:

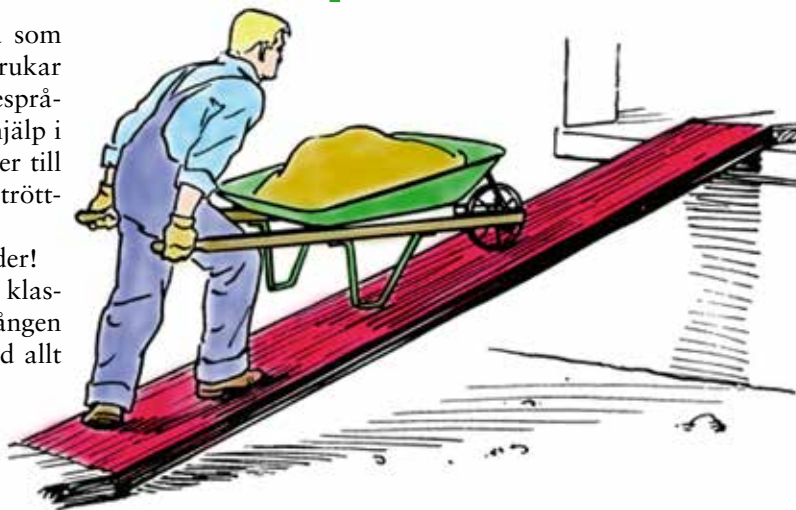
Föreställ dig att planet sluttar uppåt! Mot nya höjder!

Det sluttande (eller lutande) planet är en av de sex klassiska »enkla maskinerna«, liksom exempelvis hävstången och hjulet. Genom årtusenden har det hjälpt oss med allt från att dra barnvagnen uppför trappan till att bygga pyramiderna i Egypten. Och på samma sätt kommer det att hjälpa oss att, steg för steg, bygga framtidens normer bättre och högre än vi idag kan föreställa oss.

Den som tror att alla sluttande plan leder utför måste tro att vi just nu befinner oss på mänsklighetens moraliska höjdpunkt. Så oerhört förmått! I själva verket strävar vi uppför ett oändligt berg, och det är lätt att blicka bakåt, mot den lägre moral vi har lämnat, men omöjligt att bedöma vad som ligger framför oss.

Tänk om Kvinnorörelsen i mitten på 1800-talet fått höra: »Vill ni ha rätt att driva företag? Ha! Det skulle bara leda oss ut på ett sluttande plan och rätt vad det är vill ni väl ha rösträtt också!«

Och lyckligtvis hördes aldrig i Riksdagen 1944: »Vi kan omöjligt avkriminalisera homosexualitet. Innan vi vet ordet

av kommer de väl att vilja gifta sig och skaffa barn!«

Vi får inte göra oss till språkrör för hur framtidens människor vill inrätta sina liv. Om det skulle visa sig att våra motståndares farhågor slår in, exempelvis att om 30 år så kan dödssjuka barn begära och få dödshjälp, så beror det på att 2050-talets människor vill ha det så.

Det har inte vi med att göra. ■

Filip Wahlberg

Styrelsesuppleant i RTVD

RTVD fick ett läsarbrev i december 2019 från medlemmen Elisabet Abelin-Norell, barnneurolog och 84 år, där hon berättade att hon nu fått s k »grönt ljus« hos Dignitas i Schweiz och kommer att åka dit under första delen av 2020 för att få hjälp att avsluta sitt liv. Denna första kontakt övergick i flera artiklar som publicerades i ett flertal tidskrifter; *GöteborgsPosten*, *Dagen* och *Expressen*. Elisabet Abelin-Norell, själv läkare, refuserades emellertid av bl a *Läkartidningen*. Elisabet vet verkligen vad hon talar om i sina artiklar, hon är mer vittne än alla vi andra. Hon står mitt uppe i sitt eget definitiva avslut. Hon låter absolut lugn, beslutsam och tillfreds när jag, denna tidnings redaktör, talar med henne på telefon. Det känns som en ynnest att något lite ha fått lära känna denna säkra och erfarna människa i denna, hennes väldigt speciella situation. Här följer nu det ursprungliga brev som Elisabet skickade till *Bulletinens* läsare.

Brev till RTVD från en »färdiglevd«

RTVD har en pågående namninsamling för att »frågan om dödshjälp utreds av Sveriges Riksdag och regering i syfte att förelägga riksdagen ett beslut om införande av dödshjälp i enlighet med vad som ovan anförts.«

Det som »ovan anförts« är följande:

Den reglering vi vill se tar fasta på tre villkor.

1. Patienten är beslutskapabel, dvs har förmåga att förstå information och fatta beslut.

För att kunna få ett dödande medel utskrivet ska patienten dessutom uppfylla minst ett av följande två villkor:

2. Patienten lider av en obotlig sjukdom med endast kort förväntad överlevnadstid.
3. Patienten lider av en progressiv, obotlig sjukdom och har ett svårt pågående eller förväntat mycket svårt lidande, som hen inte vill genomgå.

Jag delar helt uppfattningen att man bör utreda frågan om frivillig dödshjälp.

Ändå kan jag inte skriva under petitionen på grund av punkterna 2 och 3 ovan. Dessa punkter utesluter den gruppen människor som tycker sig ha levt färdigt, som vill dö helt enkelt därför att de förlorat den livskvalitet de en gång hade.

Själv är jag nu 84 år, f.d. barn-neurolog. Under mitt yrkesverksamma liv mötte jag frågor om liv och död från såväl barn och unga som föräldrar, frågor som barnen ställde till mig därför att de inte ville oro sina föräldrar.

Jag har en kraftig syn-nedsättning beroende på vad som

vanligen kallas sjukdomen »Gula fläcken«, och måste dessutom använda hörapparat. Jag uppfyller ingen av punkterna 2 och 3 ovan, dvs. jag har ingen obotlig sjukdom och/eller svåra fysiska plågor och min förväntade återstående livstid kan sannolikt räknas i flera år.

»Gula fläcken-sjukdomen« är inte någon sjukdom, det är en åldersbetingad förändring som finns i två former, den »våta« och den »torra« formen. – Den »våta« formen består av kärlförändringar som i viss mån kan behandlas. Den »torra«, atrofiska formen, är en degenerativ förändring som gör att cellerna i centrala näthinnan undan för undan atrofierar, alltså dör, varvid den centrala synen försvinner, men man blir aldrig helt blind. Det finns ingen behandling för denna form. – Hörselnedsättning är inte heller en sjukdom i min åldersgrupp. Den är också åldersbetingad.

Vad lidande beträffar så är det i debatter om dödshjälp alltid underförstått att det avser ett fysiskt lidande med svåra fysiska smärtor. Det finns dock också ett psykiskt lidande, som kan orsakas av en behandlingsbar psykiatrisk sjukdom eller orsakas av förlusten av den livskvalitet man en gång hade, en förlust som i sin tur betingas av ålder och därav följande handikapp som uttalad syn- och hörselnedsättning. Såvitt jag hört – eftersom jag inte kan läsa – behandlar hjär-

nan såväl fysisk som psykisk smärta inom samma område.

Ålderdom är mig veterligt ingenting som kan behandlas. Ålderdom är inte heller en sjukdom i sig. Den psykiska smärta som följer av åldersbetingade förändringar av syn och hörsel medan kognitiva funktioner fortfarande är intakta har blivit bortglömd i debatten och borde beaktas mer. Det är därför omöjligt att underteckna en petition enligt ovan. Dignitas i Schweiz har beaktat allt vad jag skildrat ovan.

Trots tillgång till de avancerade hjälpmedel som finns inom informationsteknologin så har jag förlorat min livskvalitet genom att inte längre kunna läsa och skriva som förr. Läsa böcker och tidningsartiklar i olika ämnen från hela världen med egna ögon. Skriva ner mina tankar för

egen hand eller via tangentbord. Sådant gör ont, en psykisk smärta som är outhärdlig.

Jag har fått se grönt ljus av Dignitas för läkarassisterat självmord vilket gör att jag får förmånen att dö »levande« – eller »färdiglevd« om man så vill.

Min förhoppning är att RTVD ändrar sin inställning och i stället lägger ned kraft och tid för att verka för en utredning som mer liknar den form av assisterad dödshjälp som Dignitas använder sig av, i vilkens bedömning uppenbart ingår livskvalitets-nedsättande, åldersbetingade funktionsnedsättningar. ■

Med vänlig hälsning *Elisabet Abelin-Norell*, dec 2019

EXPRESSEN

En av de artiklar som dr Elisabet Abelin-Norell skickade till svenska större tidningar under de senare veckorna är denna nedan, som var införd i Expressen den 12 februari 2020. Artikeln erbjöds dessförinnan till Läkartidningen, som dock avböjde. Detta är en debattartikel och skribenten står för åsikterna i texten. Författaren samt Expressen har medgivit att vi trycker den här i Bulletinen.
Red

Snart får jag dödshjälp och mitt lidande tar slut

Ålderdomens härjningar har stängt mig ute från livet. I april reser jag till Schweiz för att få frivillig dödshjälp.

Dödshjälp innebär att inte skada den lidande människan ytterligare – varför motarbetar många av mina kollegor detta? skriver Elisabet Abelin-Norell, leg. läkare.

Professor Johan Cullberg har i en mycket tänkvärd artikel i *Dagens Medicin* 9/8 2019 hävdad att »Det är skillnad på självmord och assisterat döende«. Han skriver också att det inte finns någon motsättning mellan frivillig dödshjälp och mottot »suicide zero«:

»En självmordshandling för oss in i psykiatrins allra mest centrala rum. Självmordet innebär att drastiskt förkorta det egna livet. Vanligtvis föranleds det av en djup depression eller annan allvarlig psykisk störning. Det innebär att man föregriper ett döende som inte skulle vara aktuellt annars. Man förmår inte invänta möjligheten att livet kan vända in en bättre riktning och förkortar därför drastiskt sin levnad. Ett självmord är därför en katastrof för efterlevande som plågas – ibland livslångt – av saknad och skuld känslor.«

Jag har förlorat all livskvalitet

Jag är 84 år, var yrkesverksam som barnneurolog, och har sedan ca 15 år en svårartad form av åldersbetingad degene-

ration av gula fläcken i ögonen samt en hörselnedsättning som kräver hörapparat. Jag har utvecklat en avancerad synnedsättning, där jag – trots den mest avancerade IT-teknologi – förlorat all livskvalitet. Att jag inte kan handla, laga mat eller städa bekymrar mig inte. Jag har hjälp. Men att jag inte kan läsa eller förstå vad jag hör av syntetiskt tal utan att lyssna flera gånger åtföljt av att ögonen sveper över en uppförstorad textrad, detta är en förlust av livskvalitet som ger psykisk smärta. Denna psykiska smärta har ingenting med »depression« att göra.

Ålderdomens funktionsnedsättande härjningar har stängt mig ute från livet, gjort mig livshindrad men inte livsnedsatt. Jag lever men utan att kunna delta i livet. Utestängd från att kunna känna igen de uttryck för liv som förmedlas från fysiska personer eller litteratur via syn och hörsel.

Jag vill dö levande. Ålderdom kan inte behandlas, i varje fall inte ännu. Självald dödshjälp innebär den levande människans frihet att välja sitt livsslut. Dödshjälp innebär att inte skada den lidande människan ytterligare.

Läkarförbundet förstår inte

Varför kan Läkarförbundet inte inse att den palliativa vården är otillräcklig för alla fysiskt lidande? Varför kan inte Läkarförbundet inse att det finns en psykisk smärta som kan vara lika svår som den fysiska? Varför motarbetar många av mina kollegor frivillig dödshjälp?

Enda möjligheten blir att vända sig till Dignitas i Schweiz. Jag har gjort det och fått »grönt ljus«, jag kommer under april 2020 att få frivillig dödshjälp, det som i Sverige inte ens utreds och som bekämpas av vissa läkare, vilkas främsta uppgift enligt dem själva är att »inte skada«. Varför inte i stället arbeta för mer neurovetenskaplig forskning så att man kanske kan bättre förstå också åldrandets psykiska smärta, som inte har något alls med depression att göra?

»Nil nocere« borde bejaka det självalda livsslutet. ■

Elisabet Abelin-Norell

Leg. läkare

Situationen i Norge

fortsättning från s. 2

Den politiska inställningen i Norge 2019

De politiska partierna		Ungdomspartier
Konservativa	Nej	Ja
Framstegspartiet	Delvis	Ja
Liberaler	Nej	Ja
Kristdemokrater	Nej	Nej
Centern	Nej	Nej ?
Labour	Nej	Nej ?
Socialist. Vänster	Nej	Nej ?
Röda partiet	?	?
Miljöpartiet	utredning pågår	

Det blir ett parlamentsval 2021 men här finns inget hopp om förändring. Kanske 2025 eller 2029. Åsikter bland vanligt folk är emellertid densamma som i resten av Norden.

Åsikter bland vårdpersonalen

Läkare som stöder tanken på dödshjälp ansågs vara 15–30% (2009), Läkarförbundet: inget stöd, sjuksköterskor 25–35% (2019) och Sjuksköterskeförbundet: inget stöd.

Situationen i allmänhet

All slags dödshjälp är olaglig. Läkarna säger att deras plikt är att bota, inte att döda. Politikerna säger att vi skall få hjälp till liv, inte till att dö. Det behövs mer palliativ vård.

Svaga och utsatta personer kan känna press på sig att be om dödshjälp. Svaga personer kan känna att de är en börda för sin omgivning. Dödshjälp skapar ett sorteringsställe och ger osäkerhet och oro att förlora väljare.

Den norska Humanistföreningen har startat en kampanj för att få till stånd en officiell studie angående dödshjälp. Det har gjorts några mindre undersökningar efter 2015, de säger alla samma sak. Under 2019 gjordes en undersökning bland medlemmar i Den Norska Kyrkan som visade att ca 48% stöder en legalisering av dödshjälp. ■

Olav Weyergang Nielsen

Oslo / december 2019

Eutanasi-motion och situationen i Finland

Ett medborgarförslag benämnt »Eutanasi-förslag för en God Död« överlämnades till Riksdagen under 2018 med 63 078 underskrifter från medborgare. Initiativtagare var fyra parlamentsmedlemmarna; Mr. Esko Seppänen, Mr. Iiro Viinanen, Mr. Rolf Lax och Mr. Osmo Soininvaara samt Mr. Väinö Taipale. Hela förslaget text kan läsas här på svenska:

<https://www.kansalaisaloite.fi/sv/initiativ/2212>

Vår förening Exitus stödde till fullo detta förslag.

Det finska parlamentet röstade emot förslaget och en signifikant stor del av riksdagsmedlemmarna röstade emot vad som hade sagts offentligt före valet. De hade ändrat inställning...

Den finska Socialstyrelsen (ungefär motsv.) bestämde emellertid att man skulle tillsätta en utökad arbetsgrupp av experter med mål att fastställa de allmänna krav som behövs i samband med vård i livets slutskede, autonomi, palliativ vård och eutanasi (dödshjälp). Och vid behov lägga fram förslag på lagändringar till riksdagen. Arbetet pågår från maj 2018 till juni 2021. Vår ordförande för Exitus, Mr. Kari Viholainen och Exitus medicinska expert, Mr. Juha Hän-

ninen är båda medlemmar i denna arbetsgrupp. Ni finner namn på alla medlemmarna, 44 personer, i denna text, som är delvis på svenska:

<https://valtioneuvosto.fi/svprojektet?tunnus=STM055:00/2018>

Parlamentet anslog cirka EUR 2,5 miljoner till två utvecklingsprojekt. Ett är att utveckla utbildningen inom palliativ vård för läkare och sjuksköterskor till år 2021 (information här på engelska:

<https://www.palliatiivisenkouluksenkehittaminen.fi/basic-information-of-the-project/>)

Det andra var att utveckla den palliativa vården över huvud taget och avge en rapport, vilken publicerades 2019 i december. Läs den här på svenska:

https://stm.fi/sv/artikeln/-/asset_publisher/suositus-korostaa-jokaisen-oikeutta-tarpeenmukaiseen-palliatiiviseen-hoitoon.

Dessa rekommendationer innebär ett antal åtgärder som skall förbättra vården i livets slutskede över hela Finland, oberoende av var man bor. Problemet är fortfarande orättvisor i vården och dess åtkomst. Och allt är ändå bara

rekommendationer, inte lag. Men vi anser att dessa projekt inte skulle ha kommit till utan Medborgarnas motion om Eutanasi och den politiska pressen från medborgarna. Vi tror inte att en åtgärd kommer snabbt, förändring tar tid. Men vi ser ändå positivt på det hela.

Några ytterligare fakta från Finland:

Den finska Sjuksköterskeförbundet undersökte 2017 sköterskors åsikter med följande resultat: Ca 64% av sköterskorna har en positiv inställning till eutanasi och 48% skulle själva kunna tänka sig att medverka i eutanasi. Den senaste större undersökningen bland läkare gjordes 2013 och visade att ca 48% av läkarna är för eutanasi och 25% av dem skulle kunna delta själv. Vi anser att dessa två undersökningar borde göras om och ge oss aktuella resultat.

Ms Anja Terkamo-Moisio lade fram en doktorsavhandling 2016 om »Complexity of attitudes towards death and euthanasia«, och 85,2% personer sade sig vara för att eutanasi skulle ingå i det finska hälsosystemet. Avhandlingen kan läsas delvis på engelska här:

https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2198-7/urn_isbn_978-952-61-2198-7.pdf

I slutet av 2019 publicerade Östra Finlands Universitet en doktorsavhandling som visade att en av fem präster kunde godta eutanasi som en del av finsk sjukvård och att ca hälften av prästerna var positiva mot eutanasi. Den andra halvan skulle däremot aldrig acceptera eutanasi. En artikel på engelska angående detta finns här:

https://www.uef.fi/en/web/guest/news-and-events/-/asset_publisher/O7FHZUMWTBuo/content/id/2534329

Som slutledning kan vi säga att lagar kring eutanasi och dödshjälp diskuteras av Expertgruppen och vad den gruppen kommer fram till år 2021, det vet vi inte. Besluten är politiska och ingår därför i parlamentet.

En positiv sak är att vår nya premiärminister, Ms. Sanna Marin sade strax för jul 2019 i en intervju att hon definitivt stödjer eutanasi. Låt oss se vad som händer, ingen vet. Vi måste fortsätta arbeta för saken och vi glädjer oss åt vårt nordiska samarbete och våra samtal – stort tack! ■

Susa Huotari

Exitus /Helsingfors/February 2020

Här kommer en kort beskrivning över vad som pågår i Danmark

Under alla dessa år har debatten gått både upp och ner beträffande en eventuell förening i Danmark för en värdig och god död. Om ett speciellt fall inträffar som ger stor uppmärksamhet i media, så går många samman om att starta något. Men så snart något annat viktigt händer i världen så faller allt till intet.

Den mest välkände i samband med assisterat döende är läkaren Svend Lings. År 2019 dömdes han till 40 dagars villkorlig dom för att ha hjälpt några personer genom att skriva recept på dödande medel. Då fanns det två grupper på Facebook.

Den 1 januari 2020 tillkom en ny bestämmelse i Danmark – det handlar om ett Behandlingsdirektiv (treatment will). I detta skall personen kunna skriva ner sina önskemål i samband med sitt livs avslut när och om de då inte kan meddela sin omgivning vad de skulle vilja få gjort. Man kan här tänka sig in i tre olika situationer:

- 1 Om man är döende och behandling endast kommer att förlänga ens liv men inte göra så att man mår bättre eller förminska ens smärtor;
- 2 Om man är så försvagad av sjukdom, skada eller ålder att man aldrig mer kommer att kunna ta hand om sig själv fysiskt och mentalt;
- 3 Om behandlingen innebär att man kommer att överleva men läkaren antar att de fysiska följderna från sjukdo-

men eller från behandlingen kommer att bli osäkra eller plågsamma.

I direktivet kan man även skriva in namn på en person, en närstående eller liknande, som kan bestämma för den sjuke när denne inte kan tala själv.

För närvarande arbetar jag på att samla folk som skulle kunna hjälpa till. Det är så många som är FÖR oss, men de finns i så många olika grupper. Jag behöver få dessa personers förtroende, de måste förstå att jag verkligen vill lägga ner mycket arbete på detta.

På sistone har jag talat med personer som är positiva. I december besökte jag en man, Brian, som förekommit i en dokumentär om assisterat döende. Han är nu avliden. Men jag fortsätter och kör runt i landet och försöker få ihop liknande fall från andra. Jag står också i kontakt med Flemming Schollart som hjälper danskar att åka till Schweiz för att få dö. Just nu ser jag som mina nästa steg vara: Besöka fler personer – samt att få fram om föreningen skall heta Ret til at Dø eller Ret til en værdig død (RTVD). ■

Linda Lund

Köpenhamn/februari 2020

Aktuellt i Europa

För närvarande händer en hel del i Europa som på olika sätt intresserar oss inom Rätten Till en Värdig Död.

I Spanien och i Portugal har en del beslut tagits i början av innevarande år som troligen kommer att leda till något slags dödshjälp efter att det har behandlats under kanske något år via deras parlament.

I Tyskland tillkom en bestämmelse år 2015 som förbjöd läkarna att skriva ut sådana medel som skulle kunna användas för att en svårt sjuk person med det skulle avsluta sitt liv. År 2017 kom dock en ny bestämmelse som fastslog att dödshjälp skulle kunna vara tillåtet »i extrema fall«. Den juridiska situationen förblev härmed fortfarande oklar. I februari 2020 har dock Tysklands författningsdomstol förklarat lagen från 2015 såsom stridande mot landets konsti-

tution. Ärendet togs upp efter en gruppläkare och dödssjuka patienter ifrågasatte lagen och lämnade in en stämning.

Domare vid författningsdomstolen förklarar nu att det i Tyskland finns en rätt för obotligt sjuka patienter att själva kunna besluta över sin död. Denna rätt inbegriper friheten att ta sitt liv och att söka hjälp för att göra det.

Dödshjälp har varit en särskilt känslig fråga i Tyskland, där nazisterna under andra världskriget massutrotade människor som de inte ansåg lämpliga att leva vidare – då under förevändningen och ordet »*eutanasi*« (eg. »en god död«, gammalt grekiskt ord). ■

*Saxat ur olika tidningar/februari 2020/
Berit Hasselmark*

Livet, livet livet hörni

Man föds man dör.

Man skriver man suddar ut.

Man skrattar man gråter.

*Man minns man finns man
återvinns.*

Man tvivlar och tror.

*Man ramlar famlar samlar ihop
spillrorna som var en gång.*

Det var en gång och det var vi.

Okänd

UPPROP till er som arbetar/arbetat inom VÅRDEN:

läkare, sjuksköterskor, psykologer, kuratorer, terapeuter, med flera,
medlemmar i RTVD eller inte, i arbete eller pensionerade:
Låt oss skapa ett nätverk inom vårdsektorn som kan leda till en utredning om dödshjälp.

Anmäl dig hos Staffan Bergström, ordförande i RTVD (Rätten Till en Värdig Död),
e-mail staffan.bergstroem@gmail.com

Almedalen 2020

RTVD finns med i Almedalen med tre seminarier även i år

Tisdag 30 juni kl 11.00-12.30

i Blå Station (gamla järnvägsstationen mittemot Atterdags parkering).

– ett seminarium med temat

»Dödshjälp – alla vill ha, ingen vill ge?«

En medicinsk panel med:

Agnes Wold

Anna Rundcrantz

P C Jersild

Moderator: Gunnar Hagberg (RTVD)

Tisdag 30 juni kl 13.00-14.30

i Blå Station (som ovan),

– ett seminarium med temat

»En ny lagstiftning om det självvalda livsslutet?«

En juristpanel med:

Lena Holmqvist

Göran Lambertz

Krister Thelin

Håkan Torngren

Moderator: Staffan Bergström (RTVD)

Torsdag den 2 juli kl 10.00-11.30

i Humanisternas tält, Cramérsgratan

– ett seminarium med temat

»Frivillig dödshjälp – en mänsklig rättighet i livets slutskede!«

En politikerpanel med:

Barbro Westerholm (L)

Josefin Malmqvist (M)

Karin Rågsjö (V)

Mats Wiking (S)

Janine Alm-Ericson (MP)

Moderator: Staffan Bergström (RTVD)

*Ytterligare deltagare planeras. – Ni finner mer information
senare under våren på vår hemsida rtvd.nu*

Ordföranden har ordet

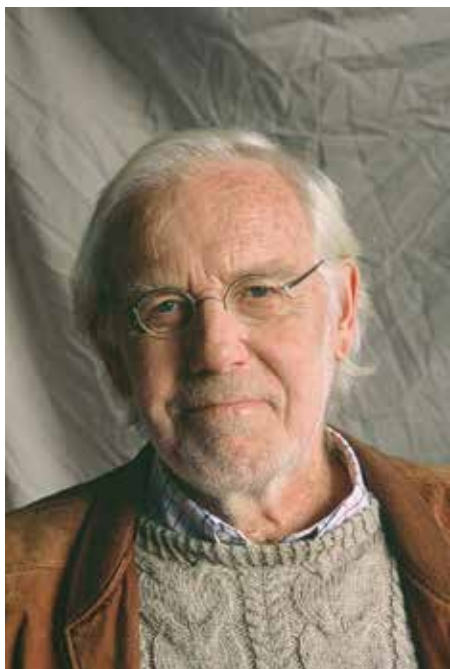

Foto: Ewa Rudling

Om fysisk och psykisk smärta: RTVDs arbete under 2020-talet

Det är viktigt att vi emellanåt går tillbaka till RTVDs målsättningar och prövar om vi tycker att de är tillräckliga. Vi har *tre* målsättningar enligt våra stadgar. Jag vill först och främst påminna om att RTVD – som många av våra belackare missat – strävar efter:

att den palliativa vården utvecklas och att den görs tillgänglig och jämlik i hela landet.

Sedan har vi målsättningen om livsslutsdirektivet, där RTVD eftersträvar:

att den som är myndig och vid sina sinnens fulla bruk ska ha rätt att upprätta en juridisk bindande handling, ett livsslutsdirektiv, i vilken utfärdarens vilja angående vård, behandling och hjälp att dö kommer till uttryck.

Därefter har vi den övergripande målsättningen, där RTVD hävdar:

att den som drabbas av ett lidande, som den drabbade själv upplever som oacceptabelt och som inte kan botas eller lindras, skall ha rätt till obegränsad smärtlindring även om döden därigenom kan komma att påskyndas och rätt att på egen begäran få hjälp att dö.

Notera att det står »obegränsad smärtlindring«. De flesta av oss tänker förmodligen på *fysisk* smärta. Men det finns även en »psykisk« smärta – som inte har någonting med «depression» att göra – som för många av oss är abstrakt och svår att föreställa sig. Dr Elisabet Abelin-Norell har i detta nummer tagit upp just denna psykiska smärta i ett inlägg, där hon tar oss med i sina förberedelser inför resan till Dignitas i Schweiz, där hon skall avsluta sitt liv under våren 2020.

Elisabets osentimentala skildring av denna sista tid inför sin planerade död är för många av oss svår att ta till sig. Hon har under hösten 2019 skrivit oerhört viktiga artiklar om sitt beslut, bl a i GP «Är en utredning verkligen för mycket begärt»: <http://www.gp.se/1.21616868> – i ett öppet brev riktat till riksdagens alla ledamöter. Den finns också på vår hemsida (rtvd.nu). Läs den! – Elisabet har sedan skrivit till *Läkartidningen* och *Dagens Medicin* men fått sina artiklar refuseerade. Det ledde henne till att sända en artikel till DAGEN som publicerades 4/2; se vår hemsida, och till *Expressen* Debatt den 12/2. Se också den på RTVDs hemsida. Läs dem!

I slutet av 2019 kom dråpdomen över Richard Lundgren, som givit sin mycket svårt ME-sjuka hustru hjälp att dö på hennes egen enträgna begäran.

Domen på ett års fängelse upprörde många och understryker vikten av att Sverige får en ny lagstiftning tillåtande frivillig dödshjälp på väl definierade indikationer. Den likaledes mycket svårt ME-sjuka Camilla Lindskog reste tidigare till Schweiz och fick avsluta sitt liv där. Detta självvalda livsslut fick stor uppmärksamhet i veckopressen. Vi beskrev hennes fall i *Bulletinen* nr 86. Medan Richard Lundgren alltså dömdes till fängelse blev det ingen rättslig påföljd för någon i Camilla Lindskogs fall. Utfallet blev dock detsamma: en självvald död hos en svårt sjuk patient. Den som har möjlighet att ta sig till Schweiz slipper rättslig påföljd.

Under hösten 2019 och våren 2020 kommer RTVD att ha genomfört tre riksdagsföreläsningar, den första av prof. Johan Cullberg i oktober 2019, den andra av Dr Juha Hänninen (Helsingfors) i februari 2020 och den tredje av Dr Erika Preisig (Basel) den 23 april 2020. Nätverket i riksdagen för en utredning av frivillig dödshjälp har breddats till att omfatta alla partier utom KD.

Vid vårt kommande årsmöte i ABF-huset i Stockholm lördagen den 25 april kommer Dr Erika Preisig att hålla en högtidsföreläsning (öppen för alla, inte bara medlemmar) om sitt arbete med frivillig dödshjälp på Life Circle i Basel.

Framgången från 2019 från tre paneler under Almedalsveckan (se *Bulletinen* nr 90!) kommer att fortsätta i år. Som framgår av annan notis i detta nummer kommer vi att ha en juristpanel, en läkarpanel och en politikerpanel. Alla tre panelerna kommer att rymma intressanta diskussioner. Kom och lyssna i Almedalen! ■

Staffan Bergström
Ordförande RTVD